

”Liepeillä”. Osallisuus kaikille avoimen kohtaamispaikan toiminnassa.

Jouni Tourunen, Sari Jurvansuu & Teemu Kaskela
18.10.2023

”Liepeillä”. Osallisuus kaikille avoimen kohtaamispaikan toiminnassa.

Jouni Tourunen, Sari Jurvansuu & Teemu Kaskela

Tiivistelmä

Matalan kynnyksen kohtaamispaikat tarjoavat tukea vaikeassa elämäntilanteessa oleville ryhmille. Artikkelissa kuvaamme yhden kaikille avoimen kohtaamispaikan toimintaa: keitä kävijät olivat, mitä merkityksiä he antoivat kohtaamispaikassa käynneille sekä millaista osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kohtaamispaikka heille tarjosi?

Keräsimme pienoisetnografisen aineiston osallistuvalla havainnoinnilla sekä kävijöiden, työntekijöiden ja harjoittelijoiden haastatteluilla. Tarkastelimme osallisuutta kolmesta näkökulmasta: suhteessa omaan elämään, yhteisöihin ja vuorovaikutuksen prosesseihin sekä yhteiseen hyvään. Analysoimme aineiston aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Kohtaamispaikan toiminnassa hahmottui kuusi ryhmää, joista säännölliset kävijät ja poikkeajat muodostivat ydinryhmän. Kohtaamispaikka näyttäytyi kävijöiden elämän- ja päivärytmiä ja sosiaalisia suhteita ylläpitävänä sekä mielenterveyden vaikeuksia ennalta ehkäisevänä yhteisönä. Sen toiminta sisälsi monia pienimuotoisia osallisuutta edistäviä tekijöitä kaikilla tarkastelluilla kolmella osallisuuden osa-alueella. Kohtaamispaikassa oli mahdollista vain poiketa viettämässä vapaasti aikaa, mutta myös osallistua toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen erilaisissa rooleissa.

Kohtaamispaikan haasteina näyttäytyivät rahoituksen turvaaminen, erilaiset näkemykset vapaaehtoistoiminnan toteutuksesta, uusien kävijöiden tavoittaminen sekä kävijöiden tukeminen ”järjestökansalaisuudesta” ja yhteiskunnan ”liepeiltä” kohti laajempaa yhteiskunnallista osallisuutta.

Ydinviestit

- Avoimen kohtaamispaikan toiminta sisälsi piirteitä, jotka voivat edistää kävijöiden osallisuutta niin omassa elämässä, yhteisöissä kuin yhteisestä hyvästäkin.
- Kohtaamispaikka rytmitti osaltaan kävijöiden arkea, piti yllä sosiaalisia suhteita ja ennaltaehkäisi mielenterveyden vaikeuksien esiintymistä.
- Kävijöiden omaehtoinen matalan kynnyksen vapaaehtoistoiminta oli merkittävä osa kohtaamispaikan toimintaa.
- Kohtaamispaikka ja muut järjestöjen matalan kynnyksen toiminnot tarjosivat kävijöiden arkeen merkittävää tukea. Toiminnan haasteina olivat uusien kävijöiden tavoittaminen ja kävijöiden tukeminen kohti laajempaa yhteiskunnallista osallisuutta.

Johdanto

Kohtaamispaikkoja ja muita matalan kynnyksen toimintoja on pidetty merkittävinä sosiaali- ja terveystalviespälvelujärjestelmää täydentävinä palveluina erityisesti osallisuustyön näkökulmasta (Isola ym. 2017). Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelmassa (MIPA 2.0) toteutimme viiden erilaisen matalan kynnyksen kohtaamispaikan pienoisetnografiset tutkimukset vuosina 2020-2021. Tutkimustemme tavoitteena oli tuoda näkyväksi järjestöjen matalan kynnyksen toimintoja ja kuvata näiden toimintojen merkityksiä osallistujille. Tässä artikkelissa tarkastelemme ”kaikille avoimeksi” kutsutun kohtaamispaikan toimintaa ja toiminnan osallisuutta edistäviä ulottuvuuksia.

Päihteiden käyttö, psyykkiset sairaudet, työttömyys ja yksinäisyyden kokemukset vaikeuttavat monien arjessa selviytymistä. Julkisen ja kolmannen sektorin ylläpitämät matalan kynnyksen kohtaamispaikat pyrkivät tukemaan ihmisiä heidän vaikeissa elämäntilanteissaan. Kohtaamispaikat voivat toimia eri tavoin, eikä niille ole yhdenmukaista määrittystä. Grönlundin ja Seppälän (2021, 439) yhden suuren kaupungin kohtaamispaikkoihin kohdistuneen tutkimuksen mukaan eroja löytyi sekä julkisen ja kolmannen sektorin kohtaamispaikkojen välillä että kolmannen sektorin sisällä. Julkisen sektorin kohtaamispaikat painottuivat enemmän ammatillisuuteen ja yhteiskuntaan kiinnittävään toimintaan, kolmannen sektorin kohtaamispaikat puolestaan monipuolisempiin lähtökohtiin, julkisen sektorin aukkoja paikkaavaan toimintaan ja vaikuttamistoimintaan.

Törmän (2009, 47-48) mukaan matalan kynnyksen peruspiirteitä, periaatteita ja ominaisuuksia ovat mahdollisuus asioida anonyymisti, maksuttomasti ja ilman lähetettä. Kohtaamispaikat ovat kävijöille maksuttomia tiloja, joissa toimintaan osallistuminen pyritään tekemään mahdollisimman helpoksi: kävijät voivat osallistua toimintaan nimettömästi ja ilman lähetettä, eikä toiminnassa edellytetä pidempiaikaista sitoutumista tai jäsenyyttä (Jurvansuu ym. 2023b). Matalan kynnyksen palveluissa pyritään asiakkaan arvostamiseen ja ilmiöiden ymmärtämiseen sekä tuen kohdentamiseen asiakas- ja tarvelähtöisesti (Leeman & Hämäläinen 2016, 591). Kohtaamispaikat tukevat perustarpeiden tyydyttämisessä sekä tarjoavat usein palveluohjausta ja neuvoja arjen ongelmatilanteisiin.

Tykkyläinen ym. (2020) ovat jaotelleet selvityksessään STEA:n rahoittamat kohtaamispaikat sen perusteella, kuinka suuressa määrin toiminta on ohjattua (vapaata oleskelua vs. täysin ohjattua) ja yhdessä kävijöiden kanssa suunniteltua (suunnitellaan yhdessä vs. täysin ohjaajien suunnittelemaa). Tämän perusteella kohtaamispaikat jakautuivat neljään ryhmään: ehkäiseviin olohuoneisiin, ohjaajavetoisiin kohtaamispaikkoihin, ammatillisiin olohuoneisiin ja osallistaviin kohtaamispaikkoihin. Mitä enemmän toimintaa suunniteltiin yhdessä, sitä ammatillisemmilta kohtaamispaikat vaikuttivat. Selvityksen mukaan kohtaamispaikat palvelivat kävijöitä varsin hyvin: he olivat kokeneet osallistumiskynnyksen matalaksi, toiminnan vastanneen odotuksiaan

ja saaneensa toiminnasta monia hyötyjä. Parantamisen varaa nähtiin toiminnan kehittämistä palvelevien tavoitteiden asettamisessa ja tuloksellisuuden arvioinnin suunnitelmallisuudessa.

Mielenterveys- ja päihdeongelmat voivat heikentää osallisuutta monin tavoin, ja heikko yhteiskuntaan, yhteisöihin ja sosiaalisiin verkostoihin kuulumisen kokemus voi puolestaan heikentää hyvinvointia ja mielenterveyttä (THL 2023b). Osallisuuden käsitettä on viime vuosikymmeninä määritelty monin tavoin, koska osallisuuden vahvistamisesta on tullut yksi keskeinen tavoite ja keino sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisessä. Sosiaalisen osallisuuden malli pyrkii kuvaamaan sosiaalista osallisuutta prosessina ja havainnollistamaan sen keskeisimmät ulottuvuudet: osallisuus on pääsemistä markkinoille (esim. työ- ja asuntomarkkinoille), instituutioihin (politiikka ja päätöksenteko), palveluihin (perus- ja erityispalvelut) ja sosiaalisiin verkostoihin (ihmissuhteet ja harrastukset) sekä näihin osallistumisesta kertyvää yksilöllistä osallisuuden kokemusta (Leeman & Hämäläinen 2016). THL:n verkkosivuilla (THL 2023a) osallisuus jaetaan kolmeen keskeiseen osa-alueeseen: osallisuuteen omassa elämässä, yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa sekä yhteisestä hyvästä. Verkkosivuilla on myös esitetty joukko kysymyksiä, joiden avulla voidaan arvioida, edistääkö jokin toiminta siihen osallistuvien osallisuutta näillä osa-alueilla.

Osallisuus on keskeinen osa kokonaisyhyvinvoinnin kokemusta. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohankkeessa (SOKRA) osallisuus on määritelty *”kuuluminen sellaiseen kokonaisuuteen, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin”* (Isola ym. 2017, 5). Osallisuus hyvinvoinnin lähteistä tarkoittaa esimerkiksi mahdollisuutta kohtuulliseen toimeentuloon, asumiseen, koulutukseen ja harrastuksiin, mutta myös luottamuksen, turvallisuuden ja itsensä toteuttamisen kokemuksia. Pajula (2014, 11) näkee osallisuuden syrjäytymisen vastavoimana: *”Osallisuus liittyy yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisen tunteeseen, joka syntyy esimerkiksi työn, harrastusten, kansalaisjärjestötoiminnan tai muun vaikuttamisen kautta. Osallisuus merkitsee omakohtaisesta sitoutumisesta nousevaa vaikuttamista asioiden kulkuun ja vastuun ottamista seurauksista. Osallisuus voidaan nähdä syrjäytymisen vastavoimana.”* Mielenterveys- ja päihdetyössä tärkeää on myös osallisuus omaan hoitoon ja kuntoutumiseen sekä palvelujen kehittämiseen ja järjestämiseen (esim. Laitila 2010).

Kohtaamispaikkatoimintaan osallistumisella on tutkimuksissa todettu olevan monenlaisia hyötyjä kävijöiden hyvinvoinnille ja kuntoutumiselle. Kohtaamispaikat ylläpitävät elämänlaatua (Hultqvist ym. 2018), edistävät toipumista yhteisöllisinä resurssikeskuksina (Elstad & Eide 2017; Bromley ym. 2013), tarjoavat tasavertaisia ja vastavuoroisia ihmissuhteita (Elstad & Eide 2017), vahvistavat kävijöiden itseluottamusta (Elstad 2014), vähentävät yksinäisyyttä (Tykkyläinen ym. 2020) sekä tarjoavat kokemuksia yhteisöön kuulumisesta, vaikuttamismahdollisuuksista, kuulluksi tulemisesta ja itsearvostuksen paranemisesta (Hokkanen 2014).

MIPA 2.0 -tutkimusohjelman pienoisetnografisten tutkimusten mukaan aktiivisesti päihteitä käyttäville suunnatussa kohtaamispaikassa (Kaskela ym. 2021b) korostui maksuttoman ruuan, luottamuksellisen ilmapiirin ja palveluohjauksen merkitys. Mielenterveyskuntoutujille

suunnatussa kohtaamispaikassa (Jurvansuu ym. 2021b) korostuivat mielekäs tekeminen sekä arjen jäsentyminen rutiinien ja yksilöllisten voimavarojen huomioimisen kautta. A-killan vapaaehtoisten ylläpitämässä päihteettömässä päiväkeskuksessa (Kaskela ym. 2021a) osallistujia yhteisöksi sitoi sosiaalinen pääoma, jota loi vapaamuotoinen, edullinen ja päihteetön yhdessäolo. Kohtaamispaikat voivat parhaimmillaan avata polkuja toipumiseen ja palveluihin, mahdollistaa elämän käännekohtia sekä vahvistaa kävijöiden toimijuutta ja osallisuutta (Jurvansuu ym. 2023a). Koronaepidemian aikana matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen ja päiväkeskusten merkitys heikossa yhteiskunnallisessa asemassa olevien hyvinvoinnin kannalta on korostunut (esim. Jurvansuu ym. 2021a; Koponen ym. 2020). Kohtaamispaikat voivat tukea kävijöitä pitkä- tai lyhytaikaisesti, rohkaista ja vaalia toivoa tulevaisuudesta (Jurvansuu ym. 2023b).

Matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen toiminnan vaikutuksia on arvioitu myös kriittisesti. Niihin osallistuminen saattaa myös heikentää kävijöiden osallisuutta, jos se hyvistä tavoitteista huolimatta vaikeuttaa pääsyä muihin yhteisöihin, mahdollistaa ympäröivän yhteiskunnan poissulkevien käytäntöjen jatkumisen (Bromley ym. 2013) ja lujittaa marginaalisuutta (Tedre & Pulkkinen 2010). Riskinä on nähty myös se, että kohtaamispaikkojen tarjoama tuki korottaa kynnystä hakeutua tarvittaviin erikoissairaanhoidon palveluihin (Eklund & Sandlund 2012). Karoliina Ahonen on väitöskirjassaan (2020, 101) todennut järjestöjen matalan kynnyksen toiminnan, kansalaisaktiivisuuden ja vertaisuuden tukeneen merkittävästi mielenterveyskuntoutujia, mutta rajoittaneen samalla heidän muuta osallisuuttaan yhteiskunnassa. Täysi kansalaisuus jää saavuttamatta, jos järjestöjen ulkopuolinen osallisuus ja yhteisöllisyys eivät toteudu. Grönlundin ja Seppälän (2021, 439) mielestä julkisen sektorin organisoimaa matalan kynnyksen vapaaehtoistoimintaa voidaan pitää jopa näennäis- tai sekundääritoimintana, jos julkinen sektori ei pysty vastaamaan kävijöiden varsinaisiin tarpeisiin tai toteuttamaan sektorinsa ydintoimintaa (myös Matthies 2017).

Kohtaamispaikkojen toiminnan kehittämiseksi tarvitaan tarkempaa tietoa kohtaamispaikkojen osallisuutta vahvistavista ja mahdollisesti heikentävistä käytännöistä erityisesti kävijöiden omasta näkökulmasta. Tämän tutkimuksemme kohteena oleva kohtaamispaikka poikkeaa muista MIPA 2.0 -tutkimusohjelmassa tutkituista kohtaamispaikoista siinä, että se kuvaa toimintaansa ”kaikille avoimeksi” kohdentamatta sitä millekään erityisryhmälle. Olemme kiinnostuneita siitä, keitä kaikille avoimen kohtaamispaikan kävijät ovat, miksi he käyvät kohtaamispaikassa, mitä merkityksiä kohtaamispaikalle heille on ja millaista osallisuutta kohtaamispaikka heille tarjoaa. Tarkastelemme osallisuutta kolmesta näkökulmasta: suhteessa omaan elämään, yhteisöihin ja vaikuttamisen prosesseihin sekä yhteiseen hyvään (THL 2023a; Leeman & Hämäläinen 2016).

Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksemme kohteena olleen kohtaamispaikan tavoitteena oli kehittää kaikille avointa kohtaamispaikkatoimintaa sekä mielen hyvinvointia ja osallisuutta tukevaa monimuotoista vapaaehtoistoimintaa yhdessä kävijöiden ja vapaaehtoisten kanssa. Toimintakuvauksessa painotettiin ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden lievittämistä ja mielen hyvinvoinnin vahvistamista merkittävien kohtaamisten ja mielekkään toiminnan avulla. Toimintakuvauksessa myös korostettiin, ettei avoin kohtaamispaikka ole hoidollinen yksikkö. Kohtaamispaikassa voi asioida nimettömästi, kävijöiltä ei vaadita ennakkoehtoja tai muutostavoitteita, eikä kohtaamispaikassa tarjota esimerkiksi palvelutarpeen arviointia, palveluohjausta tai hoidollisia keskusteluja. Toimijoiden keskuudessa kohtaamispaikasta puhuttiin myös ”yksinäisten kohtaamispaikkana” tai ”päihdeettömänä baarina”. Toimintaa järjestivät yhteistyössä yksi päihdejärjestö ja kaksi mielenterveysyhdistystä, joista toinen tarjosi käytössä olleet fyysiset tilat. Tilat koostuivat kahdesta isosta huoneesta, tilavasta keittiöstä sekä kolmesta erillisestä pienestä huoneesta.

Kohtaamispaikka oli avoinna kahtena arki-iltana viikossa klo 16–20 välisen ajan. Kohtaamispaikassa työskenteli kaksi ohjaajaa, joiden apuna toimi vapaaehtoisia ja opiskelijoita määräaikaaisina harjoittelijoina. Kohtaamispaikassa saattoi viettää aikaa vapaasti, lukea lehtiä ja kirjoja, soittaa pianoa ja kitaraa sekä pelata erilaisia lautapelejä. Jokaisena iltana oli tarjolla kahvia, teetä ja mehua sekä pientä suolaista ja makeaa syötävää. Kohtaamispaikka järjesti myös kerran viikossa kokoontuvia ryhmiä, retkiä, tietokilpailuja sekä erityisiä tapahtumailtoja, joihin sisältyi myös ruokailu. Kohtaamispaikassa järjestettiin myös vapaaehtoistyön ja mielenterveyden ensiavun koulutuksia. Korona-aika näkyi toiminnassa monin tavoin: käytössä olivat suojamaskit ja käsidesi, pöytiä ja tuoleja oli sijoitettu tavallista harvempaan ja lauantaisten perhekahvilan toiminta oli kokonaan lopetettu. Työntekijöiden mukaan koronan takia ryhmiä ja tapahtumia oli järjestetty kuluneen vuoden aikana hyvin rajoitetusti, ja kävijämäärä oli pienentynyt kuten monissa muissakin STEA-rahoitteisissa toiminnoissa (Owalgroupp 2021).

Saimme pienoisetnografisille tutkimuksillemme A-klinikkasäätiön päihdetyön eettisen toimikunnan puoltavan lausunnon ja haimme tutkimusluvut A-klinikkasäätiöltä sekä kohtaamispaikan toiminnasta vastanneilta järjestöiltä/yhdistyksiltä. Tutkimus on osa A-klinikkasäätiön koordinoimaa Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelmaa (MIPA 2.0). Tutkimuksemme aineisto koostuu osallistuvasta havainnoinnista sekä kävijöiden (n=4), työntekijöiden (n=3) ja harjoittelijoiden (n=2) haastatteluista. Kävijöiden ja yhden työntekijän haastattelut olivat yksilöhaastatteluja, kahden työntekijän ja harjoittelijoiden parihaastatteluja. Lisäksi käytimme avoimen kohtaamispaikan toimintaa kuvaavia dokumentteja. Havainnointi koostui kymmenestä kerrasta syys–marraskuussa 2020.

Ennen havainnoinnin aloittamista esittelimme tutkimussuunnitelman ja sovimme käytännön järjestelyistä kohtaamispaikan työntekijöiden kanssa. Työntekijät kertoivat tutkimuksesta etukäteen kävijöille, tutkijan läsnäolosta tiedotettiin kohtaamispaikan ilmoitustaululla ja tutkija esitteli itsensä kävijöille aloittaessaan keskustelut heidän kanssaan. Havainnoinnin aikana

kävijöiltä ei kysytty erillistä lupaa, sillä tämä olisi ollut vaikeaa toiminnan anonyymiuden ja kävijäkunnan vaihtuvuuden takia. Halusimme häiritä kohtaamispaikan normaalia toimintaa mahdollisimman vähän. Tutkijana oli kohtuullisen helppoa asettua kohtaamispaikan tilaan ja vapaamuotoiseen toimintaan. Tutkija havainnoi kullakin kerralla toimintaa, pelasi lautapelejä sekä keskusteli kävijöiden, työntekijöiden, harjoittelijoiden ja vapaaehtoisten kanssa koko kohtaamispaikan aukiolon ajan. Tutkija kertoi haastateltaville osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja pyysi sanallisen suostumuksen haastattelunauhalle. Haastatteluteemoja olivat muun muassa toimintaan osallistumisen syyt ja tavat, se mikä toiminnassa on tärkeää ja merkityksellistä sekä kokemukset hyvinvoinnin, arjen ja osallisuuden muutoksista. Syksyn mittaan tutkija tuli tutuksi suurimmalle osalle kohtaamispaikan säännöllisistä kävijöistä. Kävijät suhtautuivat tutkijaan ja tutkimukseen yleisesti ottaen kiinnostuneesti ja myönteisesti. He keskustelivat tutkijan kanssa mielellään vapaamuotoisesti, mutta monet eivät olleet halukkaita nauhoitettuun haastatteluun. Havainnoinnin päätyttyä tutkija kirjasi päivän tapahtumat ja keskustelut sekä niistä syntyneet ajatukset kenttäpäiväkirjaan. Nauhoitettavat haastattelut tutkija suoritti kohtaamispaikan tiloissa erillisessä huoneessa. Havainnointimuistiinpanoja kertyi yhteensä 39 sivua ja litteroitua haastattelutekstiä 40 sivua.

Analysoimme aineiston aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aluksi luimme haastattelut ja havaintomuistiinpanot läpi ja koodasimme ne haastatteluteemojen mukaisesti. Seuraavassa vaiheessa jäsensimme osallisuuden ja yhteisöllisyyden teemoja erityisesti siitä näkökulmasta (THL 2023a; Leeman & Hämäläinen 2016), miten toiminta vaikutti edistävän kävijöiden osallisuutta omassa elämässä, yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa sekä yhteisestä hyvästä. Hyödynsimme analyysissä näihin teemoihin liitettyjä arviointikysymyksiä (taulukko 1). Tässä artikkelissa olemme erityisesti kiinnostuneita siitä, keitä kohtaamispaikassa kävi ja mistä syystä sekä millaisia osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia kävijöillä oli edellä mainittujen kolmen osallisuuden osa-alueen näkökulmista. Kaikki kirjoittajat osallistuivat tutkimusasetelman sekä havainnointi- ja haastattelurunkojen laatimiseen. Havainnoinnin, haastattelut ja aineiston analyysin suoritti yksi tutkija (JT). Kaikki tutkijat ovat osallistuneet artikkelin kirjoittamiseen. Sitaattien yhteydessä on mainittu haastattelun (H) numero ja haastateltavan rooli kohtaamispaikassa.

Tulokset

Säännöllisiä kävijöitä ja satunnaisia poikkeajia

Kohtaamispaikan toiminnassa hahmottui kuusi erilaista kävijäryhmää. Säännölliset kävijät vierailivat kohtaamispaikassa lähes jokaisena aukielokertana. He myös yleensä viipyivät kohtaamispaikassa koko illan ja muodostivat lautapelien pelaajien ydinryhmän. Säännöllisiin kävijöihin voidaan lukea myös muutama kohtaamispaikan toimintaan aktiivisesti osallistunut vapaaehtoinen. Säännöllisten kävijöiden ryhmä ei ollut määrällisesti kovin suuri, noin kymmenkunta henkilöä.

Nykyään pyrin käymään joka viikko. Kun tää on tiistaisin ja torstaisin auki, jos ei mulla oo mitään muuta menoa ja jos jaksaa ja niin edelleen, niin pyrin käymään joka viikko tällä hetkellä. (H3, kävijä)

Toisen ryhmän muodostivat säännöllisesti poikkeavat, jotka kävivät kohtaamispaikassa lähes joka kerta, mutta eivät viipyneet paikalla kovin pitkään. He poikkesivat kahvilla, juttelivat työntekijöiden ja muiden kävijöiden kanssa jonkin aikaa ja jatkoivat matkaansa. Tämänkin ryhmän koko oli havainnointiaikana noin kymmenkunta henkilöä.

Porukka mikä tässä pyörähtää vaan nopeesti, niin ne on usein muutenkin aika aktiivisia ihmisiä. Heillä saattaa olla, et he käy monessa paikassa, osallistuu erilaiseen toimintaan ja tää on yks pyörähdyspaikka. Erilaisia harrastuksiakin monilla on, et ne tekevät aktiivisesti jotain, vaikkapa liikkuvat ja siinä ohessa tulevat poikkeamaan tässä. (H6, työntekijä)

Työntekijöiden, harjoittelijoiden ja vapaaehtoisten kuvausten mukaan säännölliset kävijät ja poikkeajat olivat usein yksinäisiä tai ainakin yksin asuvia, vähävaraisia ja pienituloisia, työttömiä tai työkyvyttömyyseläkkeellä - ”ihmisiä, joilla on aikaa”. Molempiin ryhmiin kuului sekä miehiä että naisia. Taloudellinen tilanne ja terveyteen liittyvät vaikeudet rajoittivat monien elämänpiiriä järjestöjen yksiköiden ja toimintojen ympärille. Kun talous on tiukalla, syömässä ja kahvilla käydään siellä missä se on ilmaista tai halpaa. Yksi kävijöistä totesikin rahattomuuden tuovan jännitystä elämään. Työntekijät kuvasivat monia kävijöitä myös mielenterveyskuntoutujiksi, mutta ei juurikaan päihteitä runsaasti käyttäviksi. Monilla oli takanaan erilaisia elämän vastoinkäymisiä, kielteisiä kokemuksia palveluista ja elämäntilanteen muutoksia. Kuvaukset vastaavat varsin pitkälle Tykkyläisen ym. (2020) selvitystä, jonka mukaan STEA:n rahoittamien kohtaamispaikkojen kävijöille on tyypillistä mielenterveys- tai päihdeongelmat (32 %), pitkäaikaistyöttömyys (17 %), yksinäisyys (15 %) sekä heikko taloudellinen (14 %) tai terveydellinen (14 %) tilanne.

Suurin osa [kävijöistä] on varmaan jonkin sortin mielenterveyskuntoutujia... Ehkä sellaisia, jotka toivoo ja kaipaa tukea siihen omaan jaksamiseen ja hyvinvointiin. (H7, ex-työntekijä)

Monien säännöllisten kävijöiden ja poikkeajien elämäntilannetta kuvannee osuvasti yhden kävijän kuvaus omasta elämästään yhteiskunnan ”liepeillä”, jonkinlaisessa täyden yhteiskunnallisen osallistumisen ja syrjäytymisen välimaastossa.

Toi oli hyvä toi liepeillä oleminen. Mulla tulee heti ainakin yks henkilö täältä vakiokävijöistä mieleen, ehkä kaksikin, jotka on ehkä koko elämänsä varmaan ollut vähän siinä liepeillä. Et ei oo täysin integroitunut formaaliin yhteiskuntaan, vaan ovat siellä vähän kuin olleet välissä tai liepeillä siitä huolimatta, että ovat saattaneet olla vaikka työelämässäänkin pitkiä aikoja. Mut kuitenkin jo silloin on ehkä toteuttanut jotain osittain, ei varmaan kauheen räikeesti semmoista vähäsen vaihtoehtoista elämäntapaa. (H6, työntekijä)

Yhteistä monille kävijöille vaikutti olevan käynnit monien eri järjestöjen matalan kynnyksen toiminnoissa. Keskusteluissa kävijöiden kanssa tuli ilmi ainakin kuusitoista erilaista järjestöjen yksikköä tai toimintaa, jotka olivat kävijöille tuttuja. Lisäksi mainittiin neljä kaupungin ja viisi eri seurakuntien yksikköä tai toimintaa. Monien päivittäiseen tai viikoittaiseen arkeen kuuluivat

säännölliset vierailut näissä paikoissa. Kaksi kävijöistä kertoi toimivansa vapaaehtoisena useammassakin järjestössä, ”vähän siellä ja täällä”. Toinen heistä oli erikoistunut viemään avoimen kohtaamispaikan esitteitä toisiin yksiköihin ja päinvastoin, ”päivittämään ilmoitustauluja”. Järjestöjen yksiköissä käynnit ja niiden toimintaan eri tavoin osallistuminen, eräänlainen ”järjestökansalaisuus”, vaikutti muodostavan merkittävän osan monien kävijöiden elämässä (vrt. Ahonen 2020; Jurvansuu ym. 2023b). Yksi kävijöistä ilmoittikin alkaneensa ”harrastaa järjestöjä”, kohtaamispaikan entinen työntekijä puhui puolestaan järjestöpalvelujen ”suurkuluttajista”.

Oon huomannu tän saman ilmiön, että he [kävijät] tuntee toinen toisensa jo jostain muualta. Tavallaan siinä se yksinäisten kohtaamispaikka ei palvele sillä tavalla, että uudet yksinäiset löytäis tältä esimerkiksi tuttavlia tai uusia kavereita tai pääsis verkostoitumaan. Koska nää tietää ja tunnistaa moni toisensa jo niistä muista paikoista. Me ollaankin puhuttu joskus näistä suurkuluttajista tämmöisten järjestöjen palveluissa. (H7, ex-työntekijä)

Kolmannen ryhmän muodostivat ryhmäkävijät, jotka kävivät säännöllisesti kohtaamispaikan ryhmissä, mutta eivät juuri muuten viettäneet aikaa kohtaamispaikan yleisissä tiloissa. Vaikuttikin siltä, että ryhmäkävijät olivat pääasiassa eri ihmisiä kuin säännölliset kävijät ja poikkeajat. Samalla tavoin neljäntenä ryhmänä erityisiin kohtaamispaikan tapahtumiin osallistui ihmisiä, jotka eivät muuten säännöllisesti käyneet kohtaamispaikan illoissa, kuten esimerkiksi työntekijöiden, harjoittelijoiden, vapaaehtoisten, kävijöiden tai esiintyjien sukulaisia, ystäviä ja tuttavlia.

Viidennen ryhmän muodostivat ammattilaiset tai vapaaehtoiset, jotka kävivät tutustumassa kohtaamispaikan toimintaan joko yksin tai asiakkaansa/tuettavansa kanssa. Tutustumiskäyntien tarkoituksena oli yleensä selvittää, voisiko kohtaamispaikasta muodostua yksi vapaa-ajan kohde omalle asiakkaalle/tuettavalle. Tähän ryhmään voi liittää myös muutamat opiskelijat, jotka suorittivat yliopiston vapaaehtoisurssiin kuuluvia harjoittelutunteja kohtaamispaikassa. Kuudennen ryhmän muodostivat vain silloin tällöin satunnaisesti tai vain kerran kohtaamispaikassa poikenneet kävijät. Kymmenen havainnointikerran aikana oli muutamia ihmisiä, joita kävivät kohtaamispaikassa vain yhden kerran.

Kohtaamispaikoille tyypillisesti kävijät koostuivat siis erilaisista ihmisistä, jotka osallistuivat toimintaan hieman erilaisissa elämäntilanteissa, eri tavoin ja erilaisin motiivein (esim. Catty & Burns 2001; Elstad & Ede 2017). Se, mihin kävijäryhmään kuului, määräitti myös pitkälle kohtaamispaikassa syntyvää vuorovaikutusta. Säännölliset kävijät ja suurin osa säännöllisistä poikkeajista olivat tuttuja toisilleen ja juttelivat keskenään, mutta eivät osallistuneet ryhmiin. Ryhmäkävijät osallistuivat aktiivisesti ryhmiin, mutta eivät juurikaan muuten viettäneet aikaa kohtaamispaikassa tai keskustelleet muiden kävijöiden kanssa. Tapahtumaillat puolestaan keräsivät muita iltoja huomattavasti enemmän osallistujia.

Kohtaamisia ja mielekästä tekemistä

Tykkyläisen ym. (2020) selvityksen mukaan kohtaamispaikkojen kolme keskeisintä merkitystä kävijöille olivat mielekäs tekeminen (43 %), uusiin ihmisiin tutustuminen (42 %) ja paikka, jossa voi viettää aikaa (40 %). Jalon (2015) tutkimassa mielenterveysyhdistyksen avoimessa kohtaamispaikassa vertaistuki, yhteisöllisyys, sosiaaliset kontaktit, päivärytmin ylläpitäminen ja toimintaan vaikuttamisen helppous osoittautuivat kävijöille merkityksellisiksi. Myös avoimen kohtaamispaikan kävijät kuvasivat näitä tekijöitä tärkeinä syinä tulla käymään – kelillä kuin kelillä.

Tulija oli syysmyrskyn vuoksi varsin märän oloinen tullessaan sisään. Joku kysyikin: tulitko kosken kautta? Kolmas kävijä totesi, ettei sade ole mikään syy olla tulematta. (Havaintomuistiinpanot IX)

Monet sekä säännöllisistä kävijöistä että poikkeajista kertoivat käyvänsä avoimessa kohtaamispaikassa ”kahvilla ja tuttuja tapaamassa”. Osa kertoi, että kohtaamispaikkaan oli helppo tulla, koska se oli sopivasti ”matkan varrella”. Moni korosti myös mahdollisuutta olla ”vapaasti”, ilman velvollisuuksia osallistua mihinkään mikä ei tuntunut itselle sopivalta. Osalle myös kahvitarjoilut ja tapahtumailtojen ruokailut olivat tärkeitä. Kävijöiden mukaan merkitystä oli silläkin, että avoin kohtaamispaikka oli harvoja ilta-aikaan auki olevia kohtaamispaikkoja.

*Minusta on aika mukava nähdä tuttuja kasvoja. Mukavat työntekijät ja semmoinen poikkeamispaikka.
-Ei sen enempää eikä vähempää?
Musta se ei ole oikeastaan edes vähän, koska jos se olis, niin en mä edes tulis tänne. Koska on monia semmoisia paikkoja, jotka olen jättänyt väliin enkä mene enää niihin. (H2, kävijä)*

Monet säännölliset kävijät kuvasivat kohtaamispaikan merkitystä hyvin arkisesti, lyhyesti ja suomalaiseen tapaan: ”ei tässä mitään ihmeempää”. Kohtaamispaikkaan tultiin tapaamaan tuttuja, juttelemaan, juomaan kahvia tai pelaamaan lautapelejä. Muutamat kertoivat hieman tarkemmin avoimen kohtaamispaikan tarjoavan ennen kaikkea sisältöä arkipäiviin ja mielekästä tekemistä yhdessä muiden kanssa. He kuvasivat kohtaamispaikassa käyntien ehkäisevän yksinäisyyttä sekä tukevan omaa mielenterveyttä ja jaksamista.

*Mukava hakea jotain tekemistä itsellensä, ettei aika käy liian tylsäksi.
Ylipäättään, että hakee täältä mielekästä tekemistä toisten ihmisten kanssa ja pyrkii välttämään semmosta, ettei erakoidu liikaa. Pyrkii ennaltaehkäisemään mökkihöperyyttä ja muita tämmösiä ahdistavia asioita. Senpä takia sitten ajattelee, että periaatteessa kannattaa pyrkiä ihmisten pariin ja paikkoihin, missä voi niinku mukavasti ja mielekkäästi olla muiden ihmisten parissa ja kenties harrastaa jotain mukavaa tekemistä yhdessä. Ajattelen, että se tukee minun mielenterveyttäni hyvällä tavalla. Se on sitä peruskauraa, perushommaa yhdellä tavalla. (H3, kävijä)*

Myös työntekijät ja vapaaehtoiset kuvasivat avoimen kohtaamispaikan merkitystä kävijöille syrjäytymistä ennalta ehkäisevänä, elämään rytmiä antavana ja jollain tavalla yhteiskunnassa kiinni pitävänä.

Niin ainakin mä näen sen, et se ehkäisee heitä valumasta sinne syrjäytymisen puolelle enemmän, että vahvistaa ainakin jollain tavalla siinä liepeillä pysymistä. Se on hienoa, et moni on ottanu sen semmoiseksi säännölliseksi ohjelmakseen. Tavallaan se tuo sitä jotain rytmiä siihen elämään. (H7, ex-työntekijä)

Vaikka käyntien syyt vaikuttivat arkisilta ja iltojen tunnelma leppoisaalta, ”pinnan alla” ja havainnoitsijan katseen ulkopuolella saatettiin käydä kävijöiden ja työntekijöiden tai harjoittelijoiden kesken myös vakavampia ja syvällisempiä keskusteluja. Kaksi harjoittelijaa kuvasi kokemuksiaan näin:

-On ollu tosi mielenkiintosta ja antosaa, vaikkei viel oo pitkään ollut. Ja myös aika haastavaa toisaalta. Saattaa tulla sellaisia tilanteita, joissa ei oikein tiedä miten toimis, mutta pääasiassa hyvät kokemukset. Se on ihan hyväkin asia, että on haastavaa välillä.

Minkälaisia asioita olet kokenut haastavaksi?

-No keskustelunaiheet saattaa mennä välillä traumaattisiin asioihin ja vaikeisiin asioihin. Niin sitten ehkä siitä miten jatkaa sitä keskustelua, se voi olla haastavaa välillä.

-No mä voisin sanoo saman. Monien aiheisiin pystyy hyvin, mut sit koska kaikilla meillä on historia ja omat jutut, niin sit voi ihan yllättäen tulla semmosta, mikä menee vähän ihon alle. Ni se justiin, et miten siitä jatkaa eteenpäin, kun siinä tilanteessa ei voi eikä halua ehkä tuua mitään omia juttuja esille, niin miten sen hoitaa sen eteenpäin. (H5, harjoittelijat)

Jännitteinen vapaaehtoisuus

Avoimen kohtaamispaikan yhtenä tavoitteena oli vahvistaa kävijöiden osallisuutta kehittämällä monimuotoista vapaaehtoistoimintaa. Kohtaamispaikassa järjestettiin aluksi taustaorganisaatioiden toimesta vapaaehtoisten koulutusta, mutta koulutusten kautta ei kuitenkaan saatu juurikaan kiinnitettyä vapaaehtoisia toimintaan. Sen sijaan huomattiin, että monet kävijät alkoivat toimia työntekijöiden apuna ja kävijöiden tukena luontevasti ilman muodollista koulutustakin.

Sit huomattiin, kun meillä on monimuotoisen vapaaehtoistoiminnan koulutuksia, et ihmiset, jotka tuli sinne ei välttämättä kiinnittynyt lainkaan tän yhteisön toimintaan. Kun taas ihmiset, jotka kävi täällä muuten vaan hengailemassa, viettää aikaa, niin sit ne alkoikin tehdä vapaaehtoistoiminnaks katsottavaa toimintaa siinä pikkuhiljaa. (H6, työntekijä)

Nämä kokemukset saivat työntekijät pohtimaan vapaaehtoistyötä hieman uudesta näkökulmasta. Valmiiksi suunniteltujen, tarkasti määritettyjen, sitovien ja ohjattujen tehtävien sijasta työntekijät alkoivat ajatella vapaaehtoistyötä kävijöiden itsensä voimavarojen ja mahdollisuuksien mukaan. He halusivat monipuolistaa vapaaehtoisuutta, madaltaa osallistumisen kynnystä ja avata mahdollisuutta vapaaehtoistyöhön laajemmin kaikille kävijöille. He pyrkivät suuntaamaan toimintaa enemmän yhteisölliseen suuntaan sekä häivyttämään työntekijöiden, vapaaehtoisten ja kävijöiden roolien tarkkoja rajoja. Tätä

kuvastivat myös havainnot siitä, että työntekijät eivät aktiivisesti ohjanneet keskusteluja tai tapahtumia kohtaamispaikassa. Kiinnostuneille tarjottiin edelleen myös perehdytystä vapaaehtoistyöhön. Työntekijöiden mukaan moni olikin uskaltanut ja pystynyt toimimaan vapaaehtoisena erilaisista sairauksista tai vaikeuksista huolimatta. Tästä ”matalan kynnyksen” vapaaehtoistoiminnasta muodostui näin merkittävä osa kohtaamispaikan yhteisöllisyyttä.

Se on nyt havaittu, et ihmiset tosiaan lähtee aika matalalla kynnyksellä, uskaltaa lähteä mukaan...et meillä on paljon, mitkä on alun perin ollut kävijöitä ja sitten ruvenneet pikkuhiljaa yhä enemmän osallistumaan toimintaan. Jotkut alkaneet jopa vetämään jotain ryhmiä... Taustasta riippumatta ihmiset on uskaltaneet lähteä mukaan. Tässä on jotain ihmisiä, joilla on itellä erilaisia sairauksia tai tämmöistä, tämmöinen kuntoutuminen meneillään, niin siitä huolimatta ovat kokeneet, että voivat tehdä tai jaksavat tehdä vapaaehtoistyötä. Juuri tää, et siellä ovat tulleet semmoisiksi toimijoiksi tässä, eivätkä ole jonkin toiminnan kohteena. Et ei tule tämmöistä asetelmaa, et heille järjestetään jotain, vaan he itse pääsevät tekemään. Välillä jopa tämmöinen vähän heikkokuntoisempikin ihminen on voinut järjestää jollekin tietylle ryhmälle jonkun ryhmätoiminnan. (H6, työntekijä)

Uudenlainen vapaaehtoistoiminnan malli oli herättänyt myös epäilyjä ja kritiikkiä. Kohtaamispaikan työntekijöillä ja taustayhdistysten vastuuhenkilöillä vaikutti olevan erilaisia näkemyksiä ja painotuksia toiminnan järjestämisestä. Taustayhdistysten piirissä toivottiin toimintaan enemmän työntekijöiden johtamaa suunnitelmallisuutta, tavoitteellisuutta ja kuntoutusta tukevia toimintoja. Jännitteitä ilmeni ”perinteisen” rajatun, tarkasti määritetyn ja työntekijöiden ohjaaman vapaaehtoisuuden ja toisaalta kävijöiden aloitteista syntyvän, vapaamuotoisen ja vaihtelevan ”matalan kynnyksen” vapaaehtoisuuden välillä. Jännitteisyys näkyi havainnointijakson aikana tehdyssä toiminnan jatkorahoitushakemuksessa, jossa käytössä ollut toimintamalli muodosti työntekijöiden kuvauksen mukaan enää vain ”puolikkaan” hakemuksen sisällöstä. Hakemusta oli muokattu aikaisempaa enemmän tavoitteellisen mielenterveystyön suuntaan. Hakemukseen oli taustayhdistysten toimesta sisällytetty aikaisempaa enemmän kävijöille suunnattuja pitempiä aikaista sitoutumista edellyttäviä tavoitteellisia ja kuntouttavia kursseja ja koulutuksia. Työntekijöiden mielestä tämä oli kävijöiden kannalta ”väärä suunta”, koska suurin osa kävijöistä vierasti ulkoapäin annettuja ja tarkasti määriteltyjä tehtäviä.

Et siinä [jatkohakemuksessa] ois vähän se, että osallisuus ei perustuis enää niin paljon omaehtoisuuteen, vaan siinä ruvettais tuomaan siihen [toimintaan] juuri tämmöisellä voimaantuja-ajatuksella. Itse oon kyllä vähän sitä mieltä, et en mä usko, että nää meidän vakiokävijät nyt haluaa mitään voimaantujia varsinaisesti olla. Vaan siinä ihminenhan voimaantuu varmasti, kun osallistuu johonkin toimintaan ja tekee semmosia asioita mitä haluaa. Et se kohtaamispaikan rooli jäis pienemmäksi siinä [jatkohakemuksessa]. Et mitä on tehty palautekyselyitä ja muuta, eihän meidän ihmiset kaipaa sellaista [voimaantujakursseja]. He on ollu tyytyväisiä tähän ja on kokeneet, et tää on ollut osallistavaa ja voimaannuttavaa jo tällaisenaan. Ja et se on ollut tärkeä asia, että saa esittää omia ideoita. (H6, työntekijä)

Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä

Haastatteluaineistoomme sisältyi erilaisia kuvauksia osallisuutta ja yhteisöllisyyttä synnyttävistä toiminnan piirteistä. Kohtaamispaikan toimijat pitivät lähtökohtana toiminnan vapaaehtoisuutta ja -muotoisuutta.

Erittäin vapaamuotoista, ei sido yhtään mihinkään. Ja sekin semmoinen vapaus on mulle aika tärkeä täs kohtaa. (H2, kävijä)

Toisena tärkeänä asiana kohtaamispaikan toimijat pitivät sitä, että kohtaamispaikkaan kukin voi tulla omana itsenään, sellaisena kuin on. Osallistumiselle ei haluttu asettaa mitään ehtoja eikä kävijöille mitään muutosvaatimuksia tai -tavoitteita. Työntekijöiden mukaan monilla kävijöillä oli jo palvelujärjestelmässä erilaisia hoitokontakteja, joissa he keskustelivat ammattilaisten kanssa. Kohtaamispaikassa käyntien luonne määrittyi sen sijaan erilaisena, kävijät pystyivät olemaan enemmänkin ”vapaalla hoidosta” (vrt. Jurvansuu ym. 2021b).

Mut ei tarvitse tulla niitten muutospaineitten kanssa, valmentautumaan tai voimaantumaa. Ehkä tosiaan se ainoa yhteisö, missä voi olla vähän kuin normaali, että muuten voi olla paljon jossain hoitokontakteissa. (H6, työntekijä)

Kolmanneksi keskeiseksi piirteeksi toimijat kuvasivat toimintaan osallistuvien – niin työntekijöiden, harjoittelijoiden, vapaaehtoisten kuin kävijöidenkin – tasavertaisuutta ja yhtäläistä mahdollisuutta vaikuttaa toiminnan sisältöön. Tärkeää oli, että kävijät huomattiin, kohdattiin ja tunnettiin. Heidän ajatuksiaan ja toiveitaan kuunneltiin ja otettiin huomioon.

He on nyt osa niitä kohtaamispaikan kävijöitä, et heidät tunnetaan siellä ja heitä tervehditään nimellä ja kysellään mitä kuuluu ja muuta. Mä uskon et se on hirveen tärkeä jokaiselle. (H7, ex-työntekijä)

Kohtaamispaikan toimijat kuvasivat yhteisöllisyyden perustaksi positiivisen ilmapiirin ja toiminnallisuuden. Positiivisesta ilmapiiristä kertoi se, että kohtaamispaikkaan tultiin toistuvasti ja että toisista välitettiin ja huolehdittiin mm. kuulumisia kysymällä, syntymä- ja nimipäiviä muistamalla sekä keskinäistä huumoria viljelemällä. Toiminnallisuutta loivat yhteiset lautapelit, tapahtumat ja retket sekä erilliset ryhmät. Tietoja sekä järjestöjen tapahtumista ja toiminnoista että myös kulttuuri- ja konserttitapahtumista vaihdettiin kävijöiden kesken aktiivisesti. Vertaisuudesta ei varsinaisesti puhuttu, mutta työntekijöiden mielestä vertaistukea tai epävirallista keskinäistä tukea syntyy jossakin määrin varsinkin ryhmiin osallistuvien kesken, mutta myös kävijöiden vapaamuotoisissa keskusteluissa. Työntekijät puhuivatkin mielellään kävijöiden ja vapaaehtoisten erottelun sijaan heidän muodostamastaan yhteisöstä, jossa ei ole selvää rajaa roolien välillä. Seuraavassa kokemuksiaan kohtaamispaikasta kuvaavat sekä harjoittelija että kävijä:

Semmonen lämmin ja hyvä ilmapiiri ja just se kokemus, et saa olla oma ittersä ja ollaan tasavertasia. Ihmisten kohtaaminen, että aina oppii ittestä ja muista lisää. Semmonen ajatus itellä. Oikeestaan se antaa joka kerta kun tänne tulee niin jotain. (H5, harjoittelija)

Joo kyllä, mun mielestä täällä on ihan mukava ilmapiiri, kyllä tänne on ihan kiva tulla. Että vähän niinku eriasteisia tuttavuuksia, mutta sitten kuitenkin tunnistaa, että ahaa nää on näitä tyyppejä, jotka käy justiin tässä paikassa. Ikään kuin sitten ovat niin kuin tätä yhteisöä, kun säännöllisesti täällä heitä näkee. Keskeinen et ihminen aina tulee uudestaan ja uudestaan tämmöiseen kohtaamispaikkaan. Ja sit kiinnittyy ja pääsee mukaan siihen yhteisöön. (H3, kävijä)

Havaintojen ja haastatteluiden perusteella avoimen kohtaamispaikan toimintaan sisältyi monia osallisuutta omassa elämässä, yhteisöissä ja yhteisestä hyvästä edistäviä piirteitä (taulukko 1). Kävijät pystyivät osallistumaan nimettömästi ja määrittämään rooliaan oman kiinnostuksensa ja omien voimavarojensa mukaisesti. Kävijöiden tarpeet ja toiveet pyrittiin ottamaan huomioon ja suunnittelemaan esimerkiksi vapaaehtoistoimintaa yhdessä kävijöiden kanssa. ”Matalan kynnyksen” vapaaehtoistoiminta herätti mielenkiintoisesti myös jännitteitä suhteessa ”perinteisempään” vapaaehtoistoiminnan malliin. Kävijät pystyivät viettämään kohtaamispaikassa vapaasti aikaa, mutta myös osallistumaan ryhmiin, retkiin ja tapahtumiin. Toimintaan pyrittiin integroimaan eri väestöryhmiä rekrytoimalla ja kouluttamalla vapaaehtoisiksi yhdessä kävijöiden kanssa myös työssä käyviä, eläkeläisiä ja opiskelijoita. Kävijät pitivät toimintaa itselleen merkityksellisenä. Osalle kohtaamispaikassa oli ”helppo ja mukava pyörähtää” osana arkipäivän rytmitystä, osa kuvasi kohtaamispaikan tarjoavan mielekästä tekemistä ja yhteisöön kuulumisen tunnetta sekä vähentävän näin yksinäisyyttä ja ylläpitävän mielenterveyttä.

Taulukko 1: Osallisuuden ulottuvuuksien (THL 2023a) toteutuminen avoimen kohtaamispaikan toiminnassa.

Osallisuus omassa elämässä	Avoin kohtaamispaikka
Voiko toimintaan osallistua pienellä panoksella tai vain sivustakatojana?	Kävijä voi osallistua toimintaan ilman vaatimuksia.
Saako olla toimija eikä vain toiminnan kohde?	Kävijä voi osallistua toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.
Saako osallistuja kokeilla erilaisia rooleja?	Kävijä voi osallistua vapaaehtoisena erilaisissa rooleissa.
Järjestetäänkö tapahtumia ja toimintaa, jossa ihmiset voivat irrottautua hetkeksi arjesta?	Toiminnassa järjestetään tapahtumia, ryhmiä ja retkiä.
Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa	
Kuullanko osallistujien tarpeita selvittäessä osallistujia itseään?	Ohjaajat keskustelevat kävijöiden kanssa ja ottavat heidän tarpeensa ja toiveensa huomioon.
Muotoillaanko toimintaa yhdessä osallistujien kanssa?	Kävijät voivat osallistua ”matalan kynnyksen” vapaaehtoistoiminnan muotoiluun.
Annetaanko osallistujalle mahdollisuuksia toteuttaa itseään, ilmaista ajatuksiaan ja toteuttaa pieni tai isoja projekteja?	Kävijät voivat mm. kirjoittaa runoja, kuvata videoita, soittaa musiikkia ja osallistua tapahtumien, ryhmien ja retkien suunnitteluun ja toteutukseen.
Osallisuus yhteisestä hyvästä	
Luodaanko toiminnassa yhteisiä tiloja ja yleishyödyllistä toimintaa, jossa ihmiset voivat kohdata toisensa tasavertaisina ilman, että ihmisten ongelmat tai taustat määrittäisivät kohtaamista?	Kohtaamispaikka on avoin kaikille kävijöille ja kaikki kävijät pyritään ottamaan tasavertaisesti huomioon.
Pyritäänkö toiminnassa aktiivisesti siihen, että eri väestöryhmät kohtaavat?	Toimintaan pyritään kiinnittämään vapaaehtoisiksi mm. opiskelijoita, eläkeläisiä ja työssä käyviä.
Tarjoaako toiminta mahdollisuuden nauttia paikallisen yhteisöllisyyden hyvistä puolista? Esim. merkityksellisuuden kokemus osana yhteisöä, yhdenvertaisuuden kokemus, luottamus, yhteisöllinen hyvinvointi, toisten ihmisten seura, tiedot ja taidot.	Kävijät kokivat toiminnan merkitykselliseksi, luottamukselliseksi, hyvinvointia edistäväksi ja yhteisölliseksi.

Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimuksen kohteena ollutta kohtaamispaikkaa kutsuttiin kaikille avoimeksi kohtaamispaikaksi. Määritelmä herättää kysymyksiä siitä, ketä ”kaikilla” tarkoitetaan, miten ”kaikkia” voi tavoittaa tai kenen yhteisö ”kaikkien” yhteisöstä lopulta muodostuu. Kohtaamispaikan tavoitteena oli tavoittaa toimintaan muitakin väestöryhmiä kuin päihde- ja mielenterveyskuntoutujia. Käytännössä tämä toteutui kahdella tavalla. Tapahtumailtoihin osallistui jonkin verran myös kävijöiden, vapaaehtoisten, harjoittelijoiden ja esiintyjien sukulaisia ja ystäviä, jotka eivät kuitenkaan käyneet kohtaamispaikassa tavallisina iltoina. Vapaaehtoistyön koulutuksiin osallistui myös työssä käyviä, eläkeläisiä tai opiskelijoita, joista kuitenkin vain pieni osa kiinnittyi toimintaan vakituiseemmin. ”Kaikkien” yhteisön sijasta kohtaamispaikasta oli käytännössä muodostunut yhteisö lukumääräisesti varsin pienelle ryhmälle, joka oli löytänyt toimintaan kohtaamispaikan tausta- tai muiden järjestöjen kautta. Taustayhdistysten keskuudessa puhuttiinkin toiminnan ”profiloinnin” ja uusien kävijöiden tavoittamisen tarpeesta. Tämä näkyi käytännössä siinä, että jatkorahoitushakemuksessa toiminta haluttiin kohdentaa selkeämmin mielenterveyskuntoutujien kohtaamispaikaksi, jossa voi saada koulutusta ja tukea omaan toipumiseen.

Tykkyläisen ym. (2020) kohtaamispaikkoja tyypittelevässä nelikentässä tarkastelemamme avoin kohtaamispaikka hahmottui osallistavana ja ehkäisevänä. Kohtaamispaikassa oli mahdollista vain poiketa viettämässä aikaa, mutta myös osallistua aktiivisemmin toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Kävijät kuvasivat kohtaamispaikan merkitystä itselleen pitkälti samalla tavalla kuin aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Tykkyläinen ym. 2020; Jalo 2015; Jurvansuu ym. 2021b ja 2023b; Kaskela ym. 2021a): se tarjosi arkisen tilan, jossa voi viettää aikaa, tavata muita ihmisiä, tehdä jotain mielekästä sekä saada kahvia ja syötävää. Kohtaamispaikka näyttäytyi kävijöiden elämän- ja päivärytmiä ja sosiaalisia suhteita ylläpitävänä sekä mielenterveyden vaikeuksia ennalta ehkäisevänä toimintana. Se muodosti kävijöille pienimuotoisen yhteisön, johon kuulua ja jossa toimia. Kohtaamispaikkoja onkin kuvattu eräänlaisina yhteisöllisinä turvapaikkoina oman kodin ja ulkomaailman välillä (Bryant ym. 2011; myös Elstad & Eide 2017; Jurvansuu ym. 2021b).

Avoin kohtaamispaikka toiminta tarjosi kävijöiden arkeen merkittävän osallisuuden areenan: sen toiminta sisälsi kävijöille monia osallisuutta edistäviä tekijöitä niin suhteessa omaan elämään, yhteisöihin kuin yhteiseen hyväänkin (taulukko 1). Matalan kynnyksen vapaaehtoistyön omaehtoiset roolit vahvistivat kävijöiden toimintakykyä ja osallisuuden kokemusta (vrt. Elstad & Kristiansen 2009; Tjörnstrand ym. 2011). Kohtaamispaikassa uskottiin kävijöiden kyvykkyyteen ja tuettiin heitä eri tavalla kuin palvelujärjestelmässä (vrt. Fekete ym. 2020). Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että kävijöiden mahdollisuus osallistua toiminnan arvojen ja päätöksentekokäytäntöjen määrittämiseen tukee kävijöiden osallistumista, voimaantumista ja aktivoitumista uusissa rooleissa (Brown & Townley 2015). Osallisuuden ja hyvinvoinnin kannalta keskeistä on myös kokemus kohdatuksi ja kuulluksi tulemisesta, yhdenvertaisuudesta ja turvallisuudesta (Valkonen 2018).

Kohtaamispaikan toiminnassa esiintyi jännitteitä ”perinteisen” ja ”matalan kynnyksen” tai toisin ilmaistuna ylhäältä johdetun vertikaalisen ja yhdessä toteutetun horisontaalisen vapaaehtoistoiminnan välillä (esim. Rochester ym. 2010). Vaikutti siltä, että taustayhdistykset

eivät uskoneet ”matalan kynnyksen” vapaaehtoistoiminnan olevan riittävä peruste rahoittajalle, vaan vapaaehtoistoimintaa haluttiin muuntaa perinteisempään suuntaan. Tämä on mielenkiintoista, sillä järjestöjen yhtenä keskeisenä tehtävänä on pidetty omaehtoisen osallistumisen mahdollisuuksien tarjoamista ihmisille, joilla on usein muuten osallisuuden vajeita esimerkiksi hyvinvoinnin, talouden, työelämän tai vaikutusmahdollisuuksien osalta. Osallistuminen toteutuu erityisesti vertais- ja vapaaehtoistoiminnassa, jotka ovat useimpien järjestöjen keskeisiä toimintamuotoja (Tourunen ym. 2019). Monissa yhdistyksissä korostuu tarve kehittää vapaaehtoisten rekrytointia ja heihin kohdistuvia tukitoimenpiteitä (Jurvansuu & Rissanen 2017), sillä vapaaehtoisten löytäminen on entistä vaikeampaa ja vapaaehtoisuuden muodot ovat muutoksessa (esim. Rissanen & Puumalainen 2016). Rissanen ja Jurvansuun (2018) tutkimuksen mukaan kuntoutujille, työttömille ja omaisille keskeistä on omaehtoinen vapaaehtoistoiminta ja sen mahdollistama vertaisuuden ja toimijuuden vahvistumisen kokemus. Vapaaehtoistoiminnan kehittämisessä olisikin säilytettävä kolmannen sektorin ominaislaatu: varmistettava osallistumisen matala kynnyks, tasavertaisuus ja toiminnan vapaus. Kaskelan ym. (2021) tutkimuksen perusteella myös aktiivisesti päihteitä käyttävien toimintaa mm. kohtaamispaikan tilojen siistinä pitämisessä, tiedon välittämisessä ja sääntöjen ylläpitämisessä voisi tulkita matalan kynnyksen vapaaehtoistyönä. Vastuut pienissäkin tehtävissä voivat tuottaa merkityksellisiä kokemuksia toisten tukemisesta sekä osallistumisesta yhteisen hyvän tuottamiseen. Jurvansuun ym. (2023) mukaan kävijöiden keskinäinen tuki ei aina asetu virallisiin vapaaehtoistoimijan tai vertaisen rooleihin, mikä jää herkästi huomiotta esimerkiksi toiminnan hyötyjen arvioinnissa.

Kohtaamispaikat eivät ole lakisääteisiä palveluja, jonka vuoksi niiden toimintamahdollisuudet ja epäselvä asema sote-uudistuksessa ovat herättäneet huolta järjestökentällä (esim. Sininauhaliitto 2020; Soste 2021; Mielenterveyspooli 2021). Tutkimuksen kohteena olleessa kohtaamispaikassakin resurssien vähäisyys ja määräaikaisten rahoituksen jatkumisen epävarmuus vaikuttivat toimintaan. Vaikka kohtaamispaikan toimijat itse pitivät toimintaa kävijöille tärkeänä ja merkityksellisenä, he eivät voineet olla varmoja siitä, riittävätkö toiminnan raportoidut tulokset jatkorahoituksen perusteluksi. Epävarmuus näkyi siinä, että toiminnan jatkorahoitushakemukseen haluttiin sisällyttää aikaisempaa ”tavoitteellisempia” ja ”vaikuttavampia” toimintoja. Kuntoutumisen aktiivinen tukeminen on tärkeä tavoite, mutta toisaalta tiedämme, että myös ”toimettomuus” ja vapaus osallistua ilman aktiivista oman toipumisen tai elämäntilanteen muutoksen edistämistä on kävijöille tärkeää – ja mahdollisesti myös ensimmäinen askel kohti aktiivisempaa osallistumista (Jurvansuu ym. 2021b; Jurvansuu ym. 2023a). Tärkeää olisikin turvata järjestöjen mahdollisuus ylläpitää monipuolisia, erilaisin sisällöin ja tavoittein toimivia kohtaamispaikkoja.

Avoimen kohtaamispaikan säännöllisten kävijöiden sosiaaliset suhteet vaikuttivat keskittyvän vahvasti järjestöjen muihin samantyyppisiin toimintoihin. Voidaankin puhua tietynlaisesta ”järjestökansalaisuudesta”, jossa järjestöjen palvelut ja toiminnat muodostivat merkittävän osan kävijöiden arkisesta elämänrytmistä. Kohtaamispaikat tarjoavat kävijöille merkittävää tukea, tekemistä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, mutta saattavat myös ylläpitää kävijöiden asemaa yhteiskunnan ”liepeillä”, täyden yhteiskunnallisen osallisuuden ja syrjäytymisen välimaastossa, jonne jotkut kävijätkin itsensä asemoivat. Karoliina Ahonen on väitöskirjassaan (2020, 101) todennut järjestöissä toteutuvan kansalaisaktiivisuuden ja vertaisuuden

voimaannuttaneen mielenterveyskuntoutujia, mutta samalla rajoittaneen heidän osallisuuttaan valtaväestössä sekä vaikeuttaneen ammattilaisten ja viranomaisten kanssa tehtävää yhteistyötä kuntoutujien yhteiskunnallisen aseman parantamiseksi. Täysi kansalaisuus jää saavuttamatta, kun työelämäosallisuus tai järjestöjen ulkopuolinen yhteisöllisyys eivät toteudu. Kohtaamispaikkojen haasteet ovatkin moninaiset: kohdata kävijöitä matalalla kynnyksellä, tarjota heille turvallinen pienyhteisö sekä tukea heitä järjestöjen ja palvelujen tarjoaman osallisuuden liepeiltä kohti laajempaa yhteiskunnallista osallisuutta, vaikka kävijöiden tulevaisuuden näkymät työelämään, opintoihin tai laajemmin yhteiskuntaan kiinnittymiseen ovat usein hauraita. Haasteisiin vastaamisessa tärkeitä ovat yhteistyösuhteet päihdehuollon, sosiaalityön, rikosseuraamusalan, asumispalveluiden, muiden järjestöjen, mielenterveys- ja somaattisen terveydenhoidon toimijoiden sekä maksutonta tekemistä tai ruokaa tarjoavien tahojen kanssa (Jurvansuu ym. 2023b).

Kiitokset

Kiitos tutkimukseen osallistuneille avoimen kohtaamispaikan toimijoille ja taustayhdistyksille sekä Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskukseksi (STEA) MIPA 2.0 -tutkimusohjelman rahoittamisesta.

Kirjoittajat ja julkaisun tiedot

Jouni Tourunen, YTT, dosentti, tiimipäällikkö, A-klinikkasäätiö, Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelma (MIPA 2.0): jouni.tourunen[at]a-klinikkasaaatio.fi

Sari Jurvansuu, YTM, tutkija, A-klinikkasäätiö, Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelma (MIPA 2.0)

Teemu Kaskela, YTM, tutkija, A-klinikkasäätiö

Avainsanat: Kohtaamispaikka, osallisuus, matala kynnyks, mielenterveys, päihde, yhteisöllisyys.

ISSN: 2954-3061

Copyright: © Tourunen, Jurvansuu & Kaskela. Julkaisu on vapaasti käytettävissä ja levitettävissä, kunhan kirjoittaja ja alkuperäinen lähde mainitaan.

Lähteet

- Ahonen, K. (2020): Suomalainen mielenterveyspolitiikka. Julkisen vallan ohjaus mielenterveyden häiriöön sairastuneiden ihmisoikeuksien turvaamiseksi. Akateeminen väitöskirja. Teologinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.
- Bromley, E., Gabrielian, S., Brekke, B. ym. (2013): Experiencing Community: Perspectives of Individuals Diagnosed as Having Serious Mental Illness. *Psychiatric Services* 64 (7): 672-679. DOI: 10.1176/appi.ps.201200235.
- Bryant, W., Tibbs, A. & Clark, J. (2011): Visualising a safe space: the perspective of people using mental health day services. *Disability & Society* 26 (5): 611-628, DOI: 10.1080/09687599.2011.589194.
- Catty, J. & Burns, T. (2001): Mental health day centres. Their clients and role. *Psychiatric Bulletin* 25 (2): 61-66. DOI:10.1192/pb.25.2.61.
- Grönlund, H. & Seppälä, T. (2021): Onko sektorilla väliä? Julkisen sektorin ja kolmannen sektorin toimijoiden ylläpitämien matalan kynnyksen kohtaamispaikkojen keskinäiset erot ja yhtäläisyydet. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 58 (4): 430-444. <https://doi.org/10.23990/sa.88823>.
- Eklund, M. & Sandlund, M. (2012): The life situation of people with persistent mental illness visiting day centers: a comparative study. *Community Mental Health Journal* 48 (5): 592-597. DOI: 10.1007/s10597-011-9410-0.
- Elstad, T.A. (2014): Participation in a 'Low Threshold' Community Mental Health Service: an Ethnographic Study of Social Interaction, Activities and Meaning. Thesis for the degree of Philosophiae Doctor Faculty of Social Sciences and Technology Management. Department of Social Work and Health Science: Trondheim.
- Elstad, A. & Eide, A.H. (2017): Social participation and recovery orientation in a "low threshold" community mental health service: An ethnographic study. *Cogent Medicine* 4 (1): Article 1362840. <https://doi.org/10.1080/2331205X.2017.1362840>.
- Elstad, T.A. & Kristiansen, K. (2009): Mental health centres as 'meeting-places' in the community: exploring experiences of being service users and participants. *Scandinavian Journal of Disability Research* 11 (3): 195-208. DOI: 10.1080/15017410802622928.
- Fekete, O.R., Langeland, E., Larsen, T.M.B. & Kinn, L.G. (2020): "Finally, I belong somewhere I can be proud of" – Experiences of being a Clubhouse member in Norway. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being* 15 (1): 1703884. DOI: 10.1080/17482631.2019.1703884.
- Hokkanen, L. (2014): Mielenterveysaktiivien toiminta. Kysely Mielenterveyden keskusliiton jäsenyhdistysten aktiivitoimijoille. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 65: Rovaniemi.

Hultqvist, J., Markström, U., Tjörnstrand, C. & Eklund M. (2018): Quality of life among people with psychiatric disabilities attending community-based day centres or Clubhouses. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 32 (4): 1418-1427. DOI: 10.1111/scs.12587.

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L. ym. (2017): Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi* 33/2017.

Jalo, N. (2015): "Tää on maailman paras paikka": kävijöiden kokemuksia Avoimesta kohtaamispaikasta Kiesistä. *Opinnäytetyö (AMK), Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosiaalipalvelutyö, Turun ammattikorkeakoulu* 2015.

Jurvansuu, S., Kaskela, T. & Tourunen, J. (2023): Arjen tukea, aktivoitumista, velvoittavuutta. Tutkimus päihde- ja mielenterveystyön kohtaamispaikkojen asiakaspoluista. *Tietopuu: Katsauksia ja näkökulmia* 1/2023: 1–20. (Jurvansuu ym. 2023a)

Jurvansuu, S. Kaskela, T. & Tourunen, J. (2021): Kun kohtaamispaikka suljettiin. Kävijöiden ja työntekijöiden kokemuksia koronapoikkeustilan vaikutuksista. *Tietopuu: Katsauksia ja näkökulmia* 2/2021:1-14. (Jurvansuu ym. 2021a)

Jurvansuu, S., Kaskela, T. & Tourunen, J. (2023): [Matalan kynnyksen kohtaamispaikoilla tärkeä rooli osana palvelupolkua](#). A-klinikkasäätiö, uutisartikkeli 9.6.2023. (Jurvansuu ym. 2023b)

Jurvansuu, S., Kaskela, T. & Tourunen, J. (2021): Pienoisetnografinen tutkimus osallisuuden ulottuvuuksista mielenterveyskuntoutujien kohtaamispaikassa. *Tietopuu: Tutkimussarja* 5/2021: 1-22. <https://doi.org/10.19207/TIETOPUU13>. (Jurvansuu ym. 2021b)

Jurvansuu, S. & Rissanen, P. (2017): Päihde- ja mielenterveysyhdistysten vapaaehtoistoiminta kolmannen sektorin hybridisaatiokehityksen näkökulmasta. *Tietopuu: Tutkimussarja* 1/2017. <http://dx.medra.org/10.19207/TIETOPUU2>.

Kaskela, T., Jurvansuu, S. & Tourunen, J. (2021): Biljardia pienellä porukalla – sitova ja yhdistävä sosiaalinen pääoma paikallisen A-killan toiminnassa. *Tietopuu: Katsauksia ja näkökulmia* 3/2021:1-18. (Kaskela ym. 2021a)

Kaskela, T., Jurvansuu, S. & Tourunen, J. (2021): Toimijaverkkoteoriaan pohjautuva pienoisetnografia päihde- ja päihdetyössä. Fenomenografisen lähestymistapa. *Akateeminen väitöskirja. Itä-Suomen yliopiston julkaisuja* 31. *Terveystieteiden tiedekunta, Itä-Suomen Yliopisto. Kopijyvä oy: Kuopio*.

Koponen, E., Liukko, E. & Muurinen, H. (2020): Koronasta aiheutuva palveluvaje työikäisten sosiaalipalveluissa. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Tutkimuksesta tiiviisti* 29.

Laitila, M. (2010): Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä. Fenomenografisen lähestymistapa. *Akateeminen väitöskirja. Itä-Suomen yliopiston julkaisuja* 31. *Terveystieteiden tiedekunta, Itä-Suomen Yliopisto. Kopijyvä oy: Kuopio*.

Leemann, L. & Hämäläinen, R-M (2016): Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. *Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. Yhteiskuntapolitiikka* 81 (5): 586-594. Matthies, A-L. (2017): Osallistumisen lupaus ja petos hyvinvointipalveluissa. *Sosiologia* 54 (2):149-165.

Mielenterveyspooli (2021): [Mielenterveyspoolin sote-lausunto eduskunnalle 15.2.2021](#). Luettu 10.7.2023.

Owalgroupp (2021): [Selvitys koronan vaikutuksista STEA-avustuksilla rahoitettuun toimintaan](#). Raportti, elokuu 2021.

Pajula, E. (2014): Tositarinoita osallisuudesta. Teoksessa Jämsén, A. & Pyykkönen, A. (toim.): Osallisuuden jäljillä. Joensuu: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys: 11-21.

Rissanen, Päivi & Jurvansuu, Sari (2018): ”Haaveestani tehdä hyvää en ole luopunut”. Vapaaehtoistoimintaan liittyvät merkitykset mielenterveys- ja päihdejärjestöissä. Tietopuu: Tutkimussarja 2/2018. <https://doi.org/10.19207/TIETOPUU6>.

Rissanen, P. & Puumalainen, J. (2016): Kokemuksen kautta osaamiseen: Vapaaehtoisuus, vertaisuus ja kokemusasiantuntijuus. Kuntoutus 39 (1): 2-8.

Rochester, C., Paine, A. E., Howlett, S. & Zimmeck, M. (2010): Volunteering and Society in the 21st. Century. London, Palgrave Macmillan UK, London

Sininauhaliitto (2020): [Sininauhaliitto eduskunnan sote-uudistusesitysluonnokseen: Järjestöjen auttamistyö tulee saada lakipakettiin](#). 22.09.2020. Luettu 10.7.2023.

Soste (2021): [SOSTEn suositukset sosiaali- ja terveystalouden uudistustyöhön](#). Luettu 10.7.2023.

Tedre, S. & Pulkkinen, A. (2010): Palvelu, johon köyhyys tiivistyy. Tutkimus kristillisen päihdetyön päiväkeskuksista. Diakonian tutkimus 2: 115-142.

THL (2023): [Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet](#). Luettu 10.7.2023. (THL 2023a)

THL (2023b): [Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta](#). Luettu 14.7.2023. (THL 2023b)

Tjörnstrand, C., Bejerholm, U. & Eklund, M. (2011): Participation in day centres for people with psychiatric disabilities: characteristics of occupations. Scandinavian Journal of Occupational 18 (4): 243-53. DOI: 10.3109/11038128.2011.583938.

Tourunen, J., Jurvansuu, S., Pitkänen, T. ym. (2019): [Järjestöt hyvinvoinnin, osallisuuden ja kohtaamisen mahdollistajina](#). MIPA-tutkimustulosten yhteenvetoa. A-klinikkasäätiö 2019.

Tykkyläinen, S., Repo, J. & Peltö-Huikko, A. (2020): [Selvitys kohtaamispaikkatoiminnasta](#). Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskasutus.

Törmä, S. (2009): Kynnyskysymyksiä: Huono-osaisimmat huumeiden käyttäjät ja matala kynnys. Akateeminen väitöskirja. Sosiaalikehitys Oy.